

ZVONI

Leto III.

List 2.

NA DUNAJI 15. JANUARJA 1877.

ČLOVEKA NIKÁR!

delálnico sem tvojo zèrl,
Ki bitij si rodil brez broja!
Skrivnostno snuje roka tvoja:
Nikjéri stalne ní stvari,

A prah noben se ne zgubi.
V delálnico sem tvojo zèrl,
In videl vedno sem vertenje,
Prelivajoče se življenje,
Prerojevanje, prenovljanje,
Iz bitja v bitje presnovljanje,
A smèrti nisem vzèrl nikjér!
Brezumní svet plakaje toži,
Ko pade cvet duhteči roži,
Ko izmed dragih mu katér
Duhá okove v grob položi:
Češ: „rodni brat mu je umerl,“ —
In smèrti ní!

V delálnico sem božjo zèrl,
Tam prestvarjanje sem stvari,
A smèrti nisem vzèrl!
Začetnik moj, ki si me vstváril,
Duhá si iskro mi razžáril,

Katerokoli vstvári stvar;
Kedor bi pa ko jaz na sveti
Imel čutiti in terpeti,
Med dvomi, zmotami viseti —
Človeka vstváriti — nikár!

V oklèp perstèni jo zapèrl, —
Zakaj? veš ti! —
Ko ilnato boš ječo sterl,
Ne bom umèrl!
No duhu poženó peroti,
Ki jih iz dola solz in zmot
Razvije na skrivnostno pot, —
Kam? Tebi hitel bo naproti,
Da enkrat tvoj obraz bi zèrl,
Da zèrl bi solnénojasno lice,
Obráz ljubezni in resnice....
To pèrst pa persti izročè.
In svet ob noč pozabi kraj,
Krijoč ostanke té.
In ní mi žal! Svet zabi naj!
Ti ga ne zabiš,
Za novo stvar moj prah porabiš, —
Za káko? Jaz ne vém,
Ti sam si gospodár!
A eno te prositi smém:
Iz praha vzgóji ti cvetico,
Podari logu pevko tico,

LEPA VIDA.

Roman, spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

Bila je še le eno in dvajset let stara, bolj močnega, nego šibkega telesa, obraz najblažji oval, krasni svilnati lasje, oči v serce človeku segajoče, sicer pa nekako zarujavelo gladko lice, kakor se je zdelo, da pristoji temu obrazu.

„Pojdi Vida“, reče zdaj gospodar z nekako mečjim in prijaznejšim glasom svoji ženi, „ukaži in preskerbi nama dobre večerje, da moj brat tu ne poreče, da pri nas na svojem rojstvenem domu slabše živi, nego na svoji župniji poleg dolgočasnega kaplana in sitne stare svoje kuharice“.

Ko mlada žena otide, reče župnik:

„Ne pravijo ljudje po okolici zastoj tvoji ženi še zmirom: lepa Vida, kakor so jo zvali, ko je bila še deklica gori pri sosedovih na Basnigojevini. Res je vedno lepša in lepša“.

„Ali jaz bi nekaj njene lepote rad oddal za nekoliko več — serecá, ljubi moj; tebi menda že smem to pevedati“, reče Anton Samorod pol tiho, vstane ter stopa potem gori in doli po obširni izbi, v kateri so bili videti lepi stoli, stolei, omare — vse drago in tuje, a raznoverstno in brez vkusa.

Brat si natoči črnega vina, kraškega terana, pazno ogleda lepe rudeče pene v čaši, pokuša prej, kakor da bi grizel, a potem vince hrabro popije in odgovori:

„Več serecá? Mordà si pa ti sam kriv, če ga ne vidiš, več serecá. Glej, jaz sem pred oltarjem sveto obljubo storil, in sem jo deržal, da ti povem, a ne spodobi se mi o tem mnogo govoriti. Vendar sodim, da bi jaz na tvojem mestu drugače ravnal sè svojo ženo, ko bi jo imel, bolj mehko, bolj nežno“.

„Tega ne znam, to ni v moji naravi“, odgovori Anton nekako otožno. „Če poskušam ljubeznjivejši biti, sméšim se sam, to vem že. Pustite me tacega, kakor sem, jaz ne morem drugačen biti. Da nisem človek zlega sereca, to si vsaj sam mislim, in mordà mi bodeš tudi ti, moj večni koritelj, priznal, in priznala mi bode moja žena. Njo sem prosil z vsem serecem, naj ima časi poterpljenje z mojimi slabostmi, in rekel sem, da ji bodem hvaležen, ako poterpi z menoj“.

„Pritoževati se menda ravno nimaš, kakor vidim“.

„Ne pritožujem se. Ali vendar je tako terda! Nisi-li opazoval? Vidiš, ti ne veš, kakó človeka v serce peče, ako je dva dni z doma, vedno o domu misli, potem pa je tako sprejet, kakor sem jaz sprejeman skoraj vedno. Čisto enako ji je, zdi se mi, ali sem doma, ali ne. To ti je bila moja pokojna Tereza čisto drugačna: sicer v vsem nagla, časi sitna, vedno bolehná, ali imela je nekaj, za kar bi jaz

pol premoženja dal, ali vse, da bi Vida imela, nekaj prave ženske udanosti“.

„Ha-ha! Da se tudi pri tebi vdovec prikazuje, tega pa nisem še vedel“, smeje se brat duhovnik. „To je stara vdovska slabost, da se, tako kmalu enkrat po drugi poroki, začne hvaliti prva žena ali prvi mož“.

„Jaz sem svoje prve žene po poroki zdaj prvič omenil, in samo tebi“.

„Nič ne dé, pústi jo še zdaj, naj počiva. Premisli pa tudi, da si bil nekedaj dvajset let star, zdaj si jih pa nad štirideset!“

„Sem-li Vidi leta skrival, ko sem jo snubil, ali ko mi je, to veš, tako rekoč ona sama naproti pritekla?“

„Da, in ko si ti srečen bil, kakor sedemnajstleten dečak. Da, da, in ti se domišliš, kakó sem zopet jaz bil tist, ki ti je odgovarjal, in ki je odgovarjal Vido in odgovarjal očeta Basnigoja. da opustite to neravno ženitovanje. Če se kesaš, sam sebi pripiši, jaz ti ne morem pomagati, bratec“.

„Kesám? O nikedar ne! Tega nisem rekel, to mi ne more na misel! Očitaj mi ti starost, kolikor hočeš, vendar je moje serce tako mlado, kakor v sedemnajstem letu, če se prav ne prikazuje; sicer pa starosti še sam nikakor ne čutim. In kaj je to, pet in štirideset let? Ti veš, da so nama oče bili osemdeset let stari“.

„Dà, ali najini starejši bratje pa so vsi pred njimi šli na oni svet“.

„Nič ne dé. V tej stvari me ne smeš napačno razumevati. Jaz ljubim Vido, če je prav taka, bolj jo ljubim, nego vse na tem svetu, bolj nego sem pokojno Terezo, in vse bi rajši izgubil, nego njo, ker ne zábi mi, ona je tudi mati mojega sinka“.

„A dà, kje je mali?“ vpraša duhovnik vesel. Opomin o Samorodovem detetu je obema berzo misli zaobernil.

„Sedaj že spi. Poterpi do jutri zjutraj. Videl bodeš, kak čverst in lep dečko je postal“.

Zdaj vstane Samorod in zakliče. Dekla pride. On ji reče zapovedno:

„Kje je moja žena? Poišči jo in reci, naj pride sim. Pokličí mi tudi Bernarda“.

„Prej si ji ukazal za večerjo skrbeti, čakaj“, tolaži duhovnik.

„Ljudí imam dovolj v hiši, da ona lahko samo ukazuje in naroča, ní ji treba sámí povsod poleg biti“, odgovori brat.

TRETJE POGLAVJE.

Mlada hišna gospodinja pride. Sede k njima, vpraša duhovskega svaka, kako dolgo ostane tukaj, kje sta se z možem dobila, ali je bil kaj na njenem domu, na Basnigójevini, kako so ji starši.

Duhovnik je obširno odgovarjal; in glas njegove besede je bil

vesel in dobrovoljen; vidno je bilo, da bi bil rad svoje sorodne ljudi razvedril in smejoče videl pred seboj.

A ni se mu posrečilo. Vida, katero je nekedaj, pred tremi, štirimi leti, kot najveselejšo deklico poznal, bila je danes nenavadno resna. Nobena šala ji ni obraza razvedrila, noben dovtip se je ni prijel. Kakor neobčutna in nepazljiva je govorila, kar je govorila kratko in tako, da se je videlo, da je posiljeno, neiskreno.

Zakaj to? vprašal se je župnik, oster opazovalec. Tudi njen mož je videl, da je žena bolj bleda, nego drugekrati, in vprašal jo je, ali je morda kaj bolna; ona mu je odločno in skoraj nevoljno dejala, da ne.

Zdajci stopi Bernard, prvi mej Samorodovimi služabniki in kermilec njegove ladije, v izbo.

Anton mu dá piti iz svoje čaše črnega vina terana, ter pravi:

„Davi sem bil v Terstu in tam sem nekaj zvedel, česar ne bodeš vesel. Za to sem te dal poklicati“.

Preko obraza mlade gospodinje, katera se je pri tej priliki močno zganila, premeknil se je mal oblak zarudénja, vendar oči obeh prič so bile v Antona obrnene.

„Káj takega, gospodar?“ vpraša Bernard.

„Pomorski razbojnik od Afrike so se zopet na naših obalah prikazali. Trebalo bode, da smo mi obrežniki pripravljeni in da se pazno stražimo“.

„Kedó ti je to povedal?“ vpraša Vida in se pripogne nekaj pobirat.

„Govorilo se je glasno v gostilni, kjer smo bili“, odgovori mož.

„Ali nisi človeka poznal?“

„Ne. A zakaj vprašaš tí to?“

„Zato, ker sem danes po poludne sama videla malo ladijo, manjšo, nego je tvoja, ob obali navzdol pluti in ljudje na njej so se mi sumni zdeli“, reče gospodinja možu; a ne pogleda mu v lice, nego igra se z oglom miznega perta.

„Kje si jih videla?“ vpraša Samorod.

„Onkraj Pečin“.

„Od blizu? Kako so bili?“

„Od daleč samo“.

„In to mi še le zdaj praviš, in tako, kakor da bi bilo kaj navadnega! — Bernard, glej, da imajo te dni vsi moji ljudje orožje pri roci. Vso noč mora eden od vas stražiti. Vrata morate povsod zapirati. V luki véliko verigo potegnite. Za nočoj se ní bati ničesa, dokler je vihar. Vendar kadar potihne, potem ne smemo biti brez pažnje, zlasti nekoliko dni. Lopovi si dolgo ne bodo upali tod strašiti, odšli bodo, ako jih prej ne ulové. Pojdi in precej stori, kar sem ti rekel“, ukazuje Samorod.

„Vso noč morate po konci biti!“ kliče prestrašeni duhovnik za njim.

„Takó se bojíte?“ vpraša Vida z ne posebno spoštljivim nasmehom.

„Previdnost je povsod potrebna“, reče njen mož karajoč.

„Nísi-li slišala, kakó so bili nekedaj, — naji dveh nij bilo še na svetu, še menj pa tebe, ali pokojni najin oče je rad to pripovedoval, — kakó so bili taki pomorski razbojniki enkrat napali našo hišo, dva človeka nam ubili in mnogo škode storili?“

Duhovnik začne obširno pripovedovati, kakó je tačas bilo grozovito, da nikedar tega, kakó je še dan danes treba čuvati se, in kakó je res človek dalje od morja proč, globočje v deželi stanujoč, vendar še bolj gotov svojega življenja, katero pa je sicer v božjih rokah povsod in povsod“.

„A kam si hodila, ko si videla ono ladijo?“ vpraša Samorod.

„Domov, k staršem“.

„Sama?“

„Z Volkom“, odgovori ona. Volk je bil velik pes, ki je rad spremljal svojo gospodinjo.

„Sama mi nímaš več hoditi ob morji in sploh nikamor z doma,“ reče mož.

„Nímaš?“ zategne ona.

„Ne izpotikaj se ob malo besedo, ko vendar vidiš, da za te skerbim“, odgovori on.

Odslej pa sta govorila samo brata mej seboj. Mlada žena je molčala; ako jo je duhovni svak kaj vprašal, odgovarjala je pač, ali tako kratko, da se je videlo, da sedi še samo iz uljudnosti pri njima. Zatorej se je župnik pobrigal, da je v prilično kratkem času toliko pojedel, kolikor mu je trebalo, in popil oni del terána, katerega je bil vsak večer vaje, da je dobro spaval; potem je pa vzdignil ude svojega telesa in rekel, da želi v božjem imenu spat iti.

Oba, gospodar in gospodinja sta ga po stari hišni šegi izpremila v veliko izbo, ki je bila nalašč za spalnico tujim gostom odločena. Tam je Vida nažgala gostu luč v svečniku, drug svečnik pripravila možu in hotela oditi.

„Zadnji je bil mladi Paoli, ki je tù spal, ne-li?“ vpraša duhovnik in pogleda odhajajočo gospodinjo, ki se pa še ozerla ní.

„Lehko noč!“ reče ona in odide iz izbe.

„Ne pojdeš z menoj?“ vpraša Anton za njo gledajoč po hodniku.

„Ne, nocoj hočem pri dečku spati, bolan je“, odgovori ona osorno in si sveti do zadnjih vrat po dolgem hodniku, ter tam vrata za seboj zaloputne.

ČETERTO POGlavJE.

Idimo v sobico za njo. Tam ukaže dekli, ki je čakala gospodinje pri posteljici malega spečega dečka, kateremu se je sama črnolasa glavica izpod odeje videla, naj ide danes v kuhinjsko izbo spat,

ker ostane sama tu. Dekla odide. Mlada gospa postavi svečo na malo mizico, povesi obraz in se zamisli.

„Tu spati tri noči sem mu morala obljubiti“, šepeta. „Nocoj je druga noč. In kar je obetal, to je storil. V Terstu je raztrosil novost o pomorskih tolovajih, da jo je zvedel moj mož. Moj mož?“

Pri tej besedi se Vida stresne, verže od sebe nekaj verhovne obleke, kakor v nevolji zapahne duri. Sede potem na stolec pri mizi, odpne si napersje in iz belih nedrij izvleče malo jajčje-okroglo podobico, obrobjeno z rudečo svilo, ter jo začne gledati, gleda jo dolgo, nepremično.

Slika je kazala mladega, lepega moža z italijanskim tipom, črnimi lasmi in črnimi obrvmi, živimi, simpatičnimi očmi, gerškim nosom in mladeniško-smelim, krasnim obličjem.

Strastno začne Vida čez nekaj časa to sliko poljubljati, solzé ji prilezejo po gladkem lici in poluglasno jame govoriti:

(Dalje prih.)

Ø PROPADU NRAVNOSTI ZA RIMSKIH CESARJEV.

Spisal Fr. Wiesthaier.

(Dalje.)

Po brezštevilnih zmagah silno naraslo državno premoženje je zdaj, kakor že omenjeno, popolnoma v rokah cesarjev, ki se morejo verhu tega tudi sami z neizmernim bogastvom ponašati. To je nekoliko od prednikov podedovano, nekoliko pa ga sami na razne načine pomnožujejo. Tu sim spada n. pr. navada, da bogatini v svojih oporokah med dediče tudi cesarje vpisujejo, samo da s tem njihovo milost tudi bližnjim sorodnikom svojim ohranijo. Pa tudi posilno umejo cesarji svoje zakladnice polniti. Polastujejo se namreč vselej vsega premoženja na smert obsojenih ljudi, med katerimi nahajamo pogostokrat take, katerih največa pregreha je — njihova premožnost. Po teh in enakih potih so si cesarji s časom neizmerno bogastvo nako-pičili. A kaj z njim početi? Za navadne potrebe ga je preveč; tedaj si izmišljajo druge odtokke, po katerih se dá denar med svet spraviti: tratijo ga za nenaravne in nepotrebne reči. V tem jih poterjuje še izpoznanje, da tako početje cesarsko veličanstvo v očeh od mamonas zaslepljenih Rimljanov le povzdiguje in mnogo kako brezvoljno kreaturo pridobi. Saj že v tem času „človek toliko velja, kar plača“. „Nil satis est, quia tanti, quantum habebas, sis“, pravi Horacij (Sat. I. 1. v. 62.).

Res je sicer, da obračajo cesarji nekoliko svojega premoženja v olepšavo rimskega mesta: oni zidajo neumerljivim bogovom krasna svetišča, urejajo ceste, napravljajo vodotoke, nekateri izmed njih, kakor Tiberius, Kaligula in Nero, pomagajo tudi svojim podložnikom v nadlo-

gah in stiskali. A veči del denarja zapravljajo le v svojo lastno proslavo, v svoje razkošje: zidajo si sijajne palače in razna druga poslopja, stavijo si velikanske kipe, strope, triumfalne oboke, nabirajo v svojih zverinjakih sebi za kratek čas živali iz vseh krajev sveta, redé na tisoče sužnikov in sužnic iz raznih dežel, ne oblačijo se po potrebi, ampak dragoceno in bliščeče, napravljajo gostije, ki požirajo neverjetne vsote, sploh v vsem posnemajo mehkuzne, sè svojim bleskom bahajoče se orientalske kralje in vladarje. Njihovo počenjanje pa je zopet drugim rimskim bogatinom in veljakom za uzor. H kakemu premoženju so nekateri izmed njih dospeli, in kaj se je tedaj premoženje imenovalo, posnemamo lahko iz sledečih zgledov.

Neronov učitelj Seneka je zapustil po svoji smrti 75 milj. denarjev, t. j. blizo do 30 milj. goldinarjev (Dio Cass. LXI. 10.). Minister Pallas na željo cesarja svojega Klavdija ni hotel 15 milj. sestercijev sprejeti, katere mu je senat za nek koristen nasvet podariti sklenil; za to mu postavijo v čast bronasto tablo, ki ga kot zgled nesebičnosti in državljanske ubožnosti slavi, če tudi si je bil že 300 milj. sestercijev, t. j. 30 milj. gold. premoženja nabral (Tac. Annal. XII. 53.). Bogati a zapravljivi Apicius se celo ostrupi, ko izprevidi, da mu po njegovi brezumni potratnosti ne ostaja več, nego 10.000.000 sestercijev, t. j. 1 milj. gold. Revež se je namreč bal, da ne bi pri tej ubožnosti lakote poginil (Dio Cass. LVII. 19.).

Vsled tolikega premoženja se je tudi pri premožnem občinstvu rimljanskem potratnost in zvesta njena zaveznica užitovnost tako razvijati jela, da ju nobena postava več ni mogla berzdati in ustaviti. Zdaj ginejo čem dalje bolj starorimske, proste hiše in na njihova mesta stopajo obsežna, veličastna, v zlatu in mramorji leskajoča se poslopja, ne le v mestu in na suhem, ampak tudi na kmetih in na morji. Celo morje mora pokorno biti rimski bleskoželjnosti. Kajti zajezujejo ga in mečejo vanj silno skalovje, na katero si stavijo ponosne, vsaki vodni sili kljubujoče vile. Kaka je še le notranja hišna oprava! Po vseh sobah vidimo razpostavljena sreberna in z biserji obdana zercala človeške velikosti, kristalne posode, katerim vrednost povzdiguje posebno to, da se rade razdrobé, mize iz najdražjih kovin, imenoma iz zlata in srebra, tudi iz mramorja in iz tako zvanega citrovega lesa, pri katerim se najbolj ceni oblika njegovih lis in čert. Eno tako mizo je kupil Asinius Pollio za 1 milj. sest., t. j. blizo 100.000 gl. Tla in stene so mramornate, strope zlasti v jedilnicah, lepšajo paži z vloženim zlatom, slonovo kostjo, slikarijami ali mozaiko. Okrog in okrog so po sobah razstavljene od mojsterskih rok iz najdražjih rudnin izdelane podobe, sohe in stojala, tla pokrivajo azijske preproge, po sofah pa ležé mehke, svilnate blazine. Ne menjša potrata se kaže v oblačilih. Izginila je prejšnja, priprosta obleka: domača volna, iz katere so v starih časih Rimljanke svojim možem same obleko tkale, umeknila se je tujemu, zlasti orientalnemu blagu, svili in škerlatu. Tako obleko

nositi je veljalo prej za nedostojno in sramotno. A zdaj? Tempora mutantur. Kako se posebno ženske lepoticijo! Z ušes jim visé uhala iz težkega zlata in z biserji vdelana, na prstih nosijo dragocene perstane z vrezanimi kameni (geme), katere sicer tudi možki zelo čislajo. Nožice vtikajo v raznobojne, z biserji obsejane čevljičke, v rokah pa nosijo hladilne kroglice iz jantara. Vse meje pa prestopa rimska zapravljenost pri pojedinah. Kedo se zdaj le s tem zadovoljuje. kar domača zemlja rodi? Morebiti siromaki najnižje verste. Boljši stanovi uživajo zajce, serne, fazane, drozge, polže, ostrige, gologlavke in murène. Za té posebno izdajajo Rimljanje sploh strašne vsote, ter jih redé z neizmerno skerbljivostjo. Tako n. pr. beremo, da je nek rimski potratnik za rejo svojih rib 5 milj. sest., t. j. 500.000 gl. na leto potreboval in kaj porečemo Vediju Pollijonu, ki je pital svoje murène z mesom sužnikov. kateri so se bili kaj pregrešili? A vse to je še prevsakdanje za želodec cesarjev in njih posnemalcev sladkosnedežev.

Na njih mizah vidimo jedi iz vseh kotov sveta in iz vseh elementov nanesene. Cesarsko požrešnost more sítiti samo, kar je izmed redkega najredkeje, izmed drazega najdražje, izmed nenavadnega najnenavadniše, postavljeno v zlatih skledah na sreberne ali citrove mize. To je iz zraka, to iz vode, ono s kopnega! Od noja in plamenjaka (flamingo) morajo biti možgani, od pava in slavčeka jezik, od prasice seski, od velbljoda peta, od te živali herbet, od one rep, od te jetra, od druge blato! Ta žival mora vjeta biti o mlaji, ona sme prihajati le iz lukrinskega jezera, iz Galije, Britanskega ali Azije, ako hoče biti po volji. A tudi izpreminjati mora jed svojo obliko, da ne ugaja le želodecu, ampak da razveseljuje tudi serce, draži fantazijo in šegeče tope čutnice. Ješčnost mora pospeševati smešno ošemljena oblika jedil. Glej tukaj pekarijo v živalski podobi, tam meso v obliki šopka! Kaj bi bilo sadje samo ob sebi na takih mizah! A če priderdra v sobo na podstavljenih kolesih cel sadni vert, da si more vsak gost sadje s posameznih dreves sam tergati, to mu pridobiva večo všečnost.

Iz kristalnih čaš se pijo najboljša in najdražja vina, katera je rodila tuja, navadno gerška zemlja. Domača italijanska terta daje sicer obilno vina, a ono je cesarskim goltancem preslabo, precenó! Leži se na mehkih, z dišečimi cveticami napolnjenih blazinah, in po vsej jedilnici se razširjajo dobrodejne vonjave. Da tudi ušesa in oči niso brez posla, mora se mnogokak virtuozi v petji, na piščali ali na citrah v svoji umetnosti kazati, ter zbrane goste razveseljevati.

(Dalje prih.)

ČEZ GÓRO!

Čez góro bela cesta gré;
Čez góro, oj čez góro!
Glej, tu sva se peljala,
Glej, tu poljubovala;
Čez góro, oj čez góro!

Preurno pa je voz dospel
Čez góro, oj čez góro!
Poďal sem zadnjič ti rokó,
Nazaj pa meril sem stezó.
Čez góro, oj čez góro!

In zopet samec hodim tód,
Čez góro, oj čez góro!
Okrog se rože svetajo,
Nad mano tice letajo
Čez góro, oj čez góro!

Baptista.

R A S T L I N S K E S V A T B E.

Spisal Fr. Erjavec.

II. pismo.

Ako ste imeli. ljubeznjiva gospa, toliko poterpežljivosti, ter ste prvo pismo prebrali do konca, seznanili ste se z vsemi deli cveta. Sedaj bi trebalo ustanoviti, kateri cvetni deli se udeležujejo oplodbe, in kako se to godi.

V vsakem razvitem cvetu opazite na brazdi nekoliko cvetnega praha. Brazda je postala mokra ob istem času, ko prašnične vrečice pokajo in cvetni prah okolo sebe sipljejo. Že po tem bi mogli slutiti, da morajo prašniki biti v neki razmeri z brazdo. Ako bi ravnokar razevelemu cvetu, na pr. liliji, postrigli vse prašnike, ter bi ob enem za to skerbili, da tudi od drugod cvetni prah ne bi dospel na brazdo: cvel bi cvet sicer še dalje, toda zarodki v plodnici jeli bi se sušiti, in naposled bi tudi plodnica zvenila in zvenena bi odpala. Kakor poznam Vas, milostiva gospa, in Vaše rahlo čuteče serce, rekel bi, da Vam se smili ta pohabljeni cvet, in Vi bi gotovo kaj storili zanj, ako bi mogoče bilo rešiti ga propasti. In to je mogoče! Od druge lilije si izposodimo en prašnik, razporjemo vrečico in prenesemo nekoliko njenega cvetnega prahu na brazdo okernjene lilije. Zdaj bode plodnica ostala na stebelu, bode se širila in ob enem bode se v njej razvijali zarodki in počasi dozorevali v zdrava semena. — Iz tega sledi, da mora cvetni prah v sebi imeti čudovito moč, katera v zarodkih obuja življenje, da se razvijajo v semena.

Da je to resnično, morate se preveriti še bolje. Namažite od treh grebenov, ki jih ima lilijin cvet, dva s kako gumo ali z lakom, tretjega pa naprašite s cvetnim prahom. In prepričali se boste, da se bodo v enem plodničnem prekotu zarodki oplodili in dalje raz-

vijali, in sicer ravno v onem prekotu, ki leži pod nenamazanim, zaprašenim grebenom. V drugih dveh pretinah pa, ki ležita pod namazanima grebenoma, propadejo vsi zarodki.

Iz dosedanjega razlaganja je razvidno, da ima rastlina dvojne razplodne organe. Eni — prašniki namreč — proizvajajo oplodujočo tvarino, namreč cvetni prah, drugi pa — plodnice — hranijo v sebi zarodke. Cvetni prah oploduje, zarodki so oplojeni, prvi je torej pri oplodbi delaven ali aktiven, drugi so pa terpni ali pasivni, a z uzajemnim delovanjem proizvajajo nov stvor, seme imenovan, ki se bode, ako najde ugodne okoliščnosti, razvil v novo rastlino iste verste.

Zdaj vemo, da so za oplodbo zarodkov potrebni prašniki, ali prav za prav cvetni prah iz njih, toda ne vemo še, kakó se verši samo oplodovanje. Vzdigniti hočemo še to zadnje zagrinjalo in pogledati v največo skrivnost rastlinskega življenja.

Vzemimo si iz plodnice en zarodek in pogledimo ga pod mikroskopom, ki nam ga kaže mnogokrat povečanega. Tu vidimo, da ima zarodek podolgasto okroglo jedro, ki je zavito v dve kožici. Te dve kožici pokrivata jedro popolnoma od vseh strani, samo na eni strani ste prebiti in skozi to odprtino je mogoče priti do jedra. Ta odprtina se imenuje usta.

Ob istem času pa, ko se vrečice prezajo in sipljejo cvetni prah okolo sebe, razvije se v jedru samem nek mehurčič, ki leži prav blizu ust. Iz tega mehurčiča se razvije pozneje klica v semenu, zato ga imenujemo kličnik. Tak je zarodek pred oplodbo.

Zdajci si pa oglejmo še cvetni prah malo bliže. Cvetni prah pa je iz neizmerno drobnih kroglic, katerih 200 do 300 navadno gre na eno čerto. Te kroglice so redkokedaj gladke, temveč so večidel z dlačicami ali bradavicami posute, ali še drugače ozaljšane. Vsaka taka kroglica ima dve kožici, ter je napolnjena z neko tekočino. Verhna kožica ima navadno več luknjic ali prebojev, skozi katere se vidi spodnja kožica. Ako taka kroglica pade na vlažno mesto, vpija mokroto, vsled tega se napne in notranja kožica se izlekne skozi eno ali tudi več omenjenih luknjic, s prva kakor mala bradavica, ali ta bradavica raste dalje in dalje, iz bradavice postane naposled dolga cevka ali podolgast mešiček.

To isto se godi tudi pri oplodbi. Cvetni prašek pade iz vrečice na mokro, slizno brazdo, kjer se pilepi in začne to mokroto vpijati, vsled tega požene iz njega mali mešiček. Ta mešiček se zaverta v rahli greben, predere ga in raste dalje in dalje skozi vrat in prišedši naposled v plodnico do zarodka, vstopi skozi usta vanj, ter se pritisne h kličniku. S tem dotikom, tako rekoč sramežljivim poljubom je doveršena oplodba; od tega trenutka se začne razvijati klica v kličniku, spočet je nov rastlinski stvor.

Ako pa pade cvetni prah v vodo, serka jo tako pohlepno, da kmalu počí. To nam tudi razjasnjuje, zakaj se gospodarji ob žitnem

ali tersnem cvetji bojé deževnega vremena, ker če tudi ne znajo teorije, uči jih vendar izkušnja, da v deži ocvela terta ali žito dáje pičel pridelek.

Oplodba semenskih zarodkov je prva in najimenitniša naloga rastlinskega življenja, in zato tudi skerbi narava na poseben način, da rastlina izvrši svojo nalogo. Rastlina namreč proizvaja cvetni prah v nezaslišanih množavah, v tem je narava neizčerpna. Vsak cvet rodi na tisoče teh praškov, v enem samem cvetu rúdeče potonke našteji so nad 600.000 prašnih kroglic. Ako za cvetja stopimo v borov gozd, vidimo dostikrat, da so tla tako rekoč posuta z rumenim cvetnim prahom. Ako pihne veter v tak cvetoč borovnik, vzdigne iz njega oblake cvetnega praha, ter ga večkrat milje daleč odnese. Nastavši dež spere prah na zemljo, v časih v toliki množini, da zemlja od njega porumeni. To je tudi bilo že povod neumnim bajkam o žveplenem deži, ljudje so namreč mislili, da žveplo pada izpod neba.

Da je razplod kolikor mogoče zagotovljen, skerbi narava pri nekaterih rastlinah še s posebnimi pripravami. Cvet naše vinske rutice nam more v tem biti za primer. Ako gledamo delj časa rutičin cvet, bomo opazili, da se eden prašnikov, kateri je bil doslej sključen pod izdolbenim venčevim listom, hipoma privzdigne, postavi se po konci, nadnese se nad brazdo in izsiplje nanjo svoj cvetni prah. Ko se je izpraznil, odmakne se zopet od grebena, ter se verne v svoj prejšnji stan. Kmalu potem se skloni drugi, za njim tretji in tako dalje, dokler se niso vsi obredili.

Doba cvetenja je najkrajša v rastlinskem življenji, ker traje samo od razevita naprašnja do brazde. Nekatero rastline cvetó samo kake dve ali tri ure, lan cvete od jutra do poludneva, tako imenovana nočna kraljica razevete se pod noč, a zjutraj ji véli cvet že odpada. Po doveršeni oplodbi odpada čašica — ako ni že poprej odpala — in venec, tudi prašniki izvršivši svojo dolžnost, se suše in odpadajo. Edina plodnica ostane, ona namreč hrani in čuva oplojene zarodke, da morejo v semena dozorevati.

(Dalje prih.)

NOVE KNJIGE.

- I. Razne poezije. Spisal in založil Dobravčin. V Ljubljani 1874. —
II. Pesmi na Tujem. Zložil Dobravčin. V Ljubljani 1876.

Dobravčin je novo ime starega znanca na slovenskem literarnem polji. Zakaj je gospod staro ime pustil, ter si novo izvolil, ne morem uganiti. Pesmi vsaj po svoji vsebini in po vnani obliki pričajo, da naš pesnik kakor burbonski kralji ni ničesa pozabil, ter se ničesa naučil. Vse je pri starem ostalo. Kakor je prvič zapel v pevskem logu slovenskem pred nekaterimi leti, tako poje še dan

danes. Stare napake, stare kreposti se ponavljajo tudi v teh dveh zbirkah. Sploh se mi zdi — ne vem, ali prav sodim, ali ne, — da je g. Dobravčin mož, ki ima veliko (morda celo preveč) zaupanja v svoje moči, in ki nerad prejema dobre svéte, če tudi prihajajo od dobrega človeka in iz dobrega namena.

Tudi jaz nočem s temi versticami gospoda D. učiti. A spominjam se, da je g. D. pred dobrima dvema letoma v nekem slovenskem listu tožil, da naši časopisi o njegovih „različnih poezijah“ nalašč terdovratno molče: tudi o najnovejši zbirki njegovih „pesnij na Tujem“ še nobeden slovenski časopis ni besedice zinil. Gotovo je neprijetno vsakemu pisatelju, če javni listi za njegove knjige nimajo ne hvale, ne graje. Kaj si more misliti? Ali da je njegova knjiga tako slaba, da jo ves slovenski svet — prezira; ali pa, da je z njo občinstvo neprijetno osupnil, ter mu tako rekoč — „sapo zaperl“. A pesmi gospoda D. ne morem ne v prvo, ne v drugo versto šteti: gotovo so vredne, da se o njih govori, da se govori moška beseda, zatorej menim, da mi bode g. D. oprostil naslednje verste.

Da ima g. D. lep pevski dar, tega mu ne bode nihče oporekal. A talent sam še ne dela pesnika dovršenega in umetelnega. Treba je, da pesnik svoj talent, katerega mu je stvarnik podaril, ne prestando krepčá, poživlja in na vse strani harmonično razvija. Samo tako mu bode mogoče s časom stvariti dovršene pesmi, ki bodo v naših sereih budile prijazen, blagodejen odmev. Ker g. D., kakor se iz njegovih pesmi vidi, močno ljubi podobe, povedimo mu svojo misel v priliki.

Sredi gozda rasteti dve divji češnji. Eno najde človek, izkoplje jo, presadi v grajski vrt, obreže jo, ter cepi in tako krepkega in zdravega divjaka premeni v plemenito drevo, ki se veselo razcveta in lep, blag sad rodi. Ljubeznjive grajske gospodičine pridejo pod drevo, veselé se lepega rudečega sadu, ter stezajo svoje bele roke po debelih sočnatih češnjah. A kaj se je zgodilo z njeno sestro, ki je ostala sredi gozda? Tudi ona je krepko rasla, če je ni zamorilo gozdno drevje, tudi ona je o svojem časi lepo belo cvela, da je marsikdo rad obrnil svoj pogled proti njenemu verhu in da so bučele glasno šumele po njenih vejah, a rodila ni debelega, sočnatega sadu, nego drobne, zanikarne černice, za katere se pameten človek še zmeni ne, in posušile bi se bile na veji, da niso prišli lačni pastirji, ki so splezali na češnjo, obrali jo, ter jej polomili šibke veje.

Tako je tudi s pesnikom, ki se preveč zanaša na svoj talent, a ne pomišlja, da njegov duh zahteva vsak dan krepke hrane, katere mu je iskati v domaćem in tujem slovstvu, pri velikih pesnikih vseh časov in vseh narodov. Tak pesnik nam bode zapel mnogokatero pesem, ki nam bode morebiti celo ugajala, a našega serca se nikoli ne bode vsega polastil, ker v celoti ostane vendar nedovršen, samo dober „diletant“, nikdar ne pravi umetelnik. Mož pa, ki skerbi za to, da se mu pevski dar, ki ga je od stvarnika prejel,

enakomerno in harmonično širi in razvija, bode rodil lep in dober sočnat sad, kakor grajska češnja.

In tako tudi gospoda D. njegov lepi talent sam ne podpira toliko, da bi premogel vse zapreke, katere pesniška tehnika in sploh ves umeteljnostni zakonik stavi slovenskemu pesniku. Tukaj nam ugaja ideja, a vnanja oblika ne velja; ondi se mu čudovito posreči nekoliko verzov, a zdrave misli ni v njih: tukaj nam je pesem po volji začeta, a konec nas neprijetno osupne, ondi s prozo začenja, a poetično pesem končava. Tako v obeh zbirkah nahajamo prav malo pesmi, ki bi bile umeteljniško dovršene in knjižico položimo iz rok prepričani, da Gracije našemu pesniku niso bile Rojenice. Da ne bode kedo mislil, da preostro sodim, hočem izpregovoriti še nekoliko besed.

Iz več pesmi gospoda D. se vidi, da narodno pesništvo visoko čisla. Cele podobe in fraze, rime in refrène rad jemlje iz narodnih pesmi in sploh izkuša večkrat svojo pesem tako zasukniti, da bi bila kolikor toliko narodni podobna. Kedó ne bi hvalil gospoda D. zaradi tega? Saj je narodno pesništvo tisti čisti vir, iz katerega je lirika, slovenska in nemška, napila se najkrepkejših moči! Kakšna je bila nemška lirika še pred dobrimi sto leti? Kako pusti, prazni, učeni in merzli so bili najboljši liriki! Njih pesmi te nikoli ne zgrabijo, nikoli ti ne ogrejejo srca. A prišel je veliki, razsvitljeni Herder, ki je imel čudovit razum in fin čut za vse, kar je res narodno. Ta je prijel mladega genijalnega Götheja za roko, pokazal mu pravi pot v obljubljeno deželo, ter mu pridigoval zlati uk: Če hočeš za narod peti, moraš poznati narodovo serce: vedeti moraš, kaj narod misli, kaj čuti in kako živi. Učiti se moraš narodne poezije, ter iz nje posnemati pravila za umeteljne pesmi. Göthe se je ravnal po tem nauku, ter je dan danes Nemcem največi lirik. In od kod se je Bürger naučil svoje balade peti, katerih mnoge so nam še sedaj najlepši vzgled čiste, dovršene lirike, če ne od naroda? In Uhland, ljubljeneec vse nemške mladine, od kod je ta zajemal svoje najlepše pesmi? Mož, kateri stoji na najvišem verhuncu nemškega Parnasa, je leta in leta preiskaval narodno pesništvo, ter pisal o njem knjige, ki so Nemcem še dan danes leposlovni evangelij.

In kaj pri nas Slovencih ni bilo ravno tako? Pervi naš umeteljni pesnik, čestiti starina Vodnik je bil ob enem tudi prvi, ki je vestno in metodično nabiral in zapisaval narodne pesmi, ne samo nabiral in zapisaval, učil se je iz njih, ter jih posnemal tako, da mnogo njegovih pesmi še umeti ne moreš, če jih ne primerjaš narodnim, po katerih so zložene. In kako visoko je cenil Preširen narodno pesništvo, to vé vsak, komur je kolikaj znana naša literarna zgodovina. On sam je zapisal več imenitnih narodnih pesmi, ter jih poslal svojemu prijatelju Stanku Vrazu in več nego verjetno je, da je bil on tisti, ki je Andreja Smoleta nagovarjal in pregovoril zbirati narodne pesmi, ter jih na svetlobo dajati v „Slovenski Čebelici“. In kar imamo dan danes v resnici dobrih pisateljev, vsi so se od naroda učili.

A vendar, kakor ni vse zlato, kar se sveti, tako ni vse narodno, kar iz narodovih ust prihaja, tako ni vse posnemanja vredno, kar narod prepeva. In zdi se mi, da se je g. D. te resnice premalo spominjal. Kajti nikdar ne smemo zabiti, da narod zлага pesmi za to, da jih poje, in ravno zategadelj časih rad zanemarja tudi pevske mero, ker v petji lahko po več zlogov na en takt jemlje. To so vse stvari, ki jih umeteljni pesnik ali ne sme posnemati, ali pri katerih mora silno izbirčen biti, če noče predaleč zaiti. Nikakor torej ne gre odobravati, če g. D. n. pr. poje II. 16:

Prišel je, prišel božični dan,
Danes bo prišel Jezus k nam.
Kaj nam bo prinesel?
Tri lepe rože.

Ali I. 51:

Rože tri, to so besede tri svete
Dobro vse v njih je imenu spočeto i. t. d.

Ako že narod posnemamo, izbirajmo si stvari iz njegovega pesništva, ki so res lepe, a ogibajmo se pregreškov, katere je narod vedé in nevedé delal v svoji poeziji.

L.

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

Roman! Kako so se nekedaj v strahu križale pred tem imenom pobožne stare ženice ljubljanske! Gorjé učenčku in tudi učencu, katerega je bila skerbna kmečka mati izročila in priporočila nepopačenega, nedolžnega z dušo in telesom taki ostropazni, neizprosni Radamantinji, ako je njeno vedno čujóče oko zasledilo pri njem kak „viteški roman“ iz neutrudnega Spiess-ovega ali Cramer-jevega peresa! Izgubljen, pogubljen je bil, ako se ni nemudoma pri izpovedi očistil smertnega greha. „Romane bere!“ to je bila najhujša obsodba, ki je mogla zadeti ubozega dečka, poslanega v mesto, da bi se učil „za gospoda“. Roman, to je bilo ime, ki obseza vse, kar je mladini pohujšljivega, zapeljivega, strupenega. Ali ne samo pobožne stare ženice, ki so dajale učencem tesno stanovanje in skope hrane za primérno plačo, bale so se romana kakor živega ognja ali pa „antikrista;“ tudi pobožni možje v čestitih dolgih suknjah po šolah in izpovednicah so svarili mladino sè sveto gorečnostjo pred njim, in gorjé mu, kedor jih ni poslušal!

Tako je bilo nekedaj, kako je sedaj, ne vem; vendar sodil bi, da sedaj že samo imé roman ni več tako strašilo, odkar je celo blagoslovljena, dá kardinalova roka pisala knjigo s tem nekedaj tako pre-

klicanim imenom. Kardinal-Wisemanova „Fabiola“ je pokazala po-božnemu svetu, da roman sam ob sebi ni še hudičeva iznajdba, da je roman samo posoda, v katero se lahko spravlja strup ali med, ali pa tudi oboje skupaj.

Ne samo med in strup! Roman je vseobsežna oblika poezije, kakor ni druga nobena: vse življenje ima prostor v njej. Od ne-ke-daj se razdeljuje poezija, kakor je znano, v tri posamezne oblike, v epično, lirično in dramatično, in ta razdélitev bode pač ostala, ker ima svojo podlogo v naravi poezije. Vedno nam bode pesnik ali pripovedoval, kar se je godilo, ali razodeval nam, kar je v sercu čutil, ali pa pred oči nam stavil dejanje tako rekoč v telesnih podobah, da se bode pred nami godilo. Te tri oblike, dasi bistveno vedno iste, izpreminjajo svoje lice po razmeri človeškega razvoja.

Ta izpremema se kaže zlasti v tem, da poezija zapuška nad-zemske višine, ter se bliža bolj in bolj zemlji, resnici, življenju. Za-nimivo bi bilo zasledovati in razjasnjevati ta zakon v vseh treh oblikah poezije in zraven kazati, da poezija pri tej izpremibi ni ne samo nič izgubila, temuč še pridobila, ker je, rekel bi, postala bolj človeška. Prej je učinjala bolj na domišljijo, potem bolj na serce, in serce je in bode vedno pravi vir poeziji.

Največa izpremema se je godila v epiki, katera se je tudi, kakor nam kaže zgodovina, prva rodila in razvila in zatorej tudi po naravnem zakonu prva izpremenila. Njena izpremema je bila tako korenita, da je celo slekla svojo prvotno metrično obleko; iz junaške pesmi se je razvil — roman.

Epos je imel svoj čas, ta čas je minil. Ali se poverne še kedaj, kedó bi se upal prerokovati! To pa se smé reči: ako se bode epos še kedaj rodil, tak ne bode, kakoršni ste Ilijada in Odiseja, ki ste in bodete vedno vzor epične poezije. Mladostna doba je minila člo-veštvu, minila je ona otročja najivnost, ono veselje nad dejanjem in gibanjem, nad junaškimi boji, čudovitimi prikaznimi in „aventurami,“ ki so pravi element junaški pesmi. Velika vojska, morebiti največa, kar jih je videl svet, ki se je veršila pred našimi, težko da bi kedaj našla svojega Homera.

Epos je minil, njegov naslednik je roman, dasi je tako razločen od njega. Roman ima prihodnjost, predmet mu je življenje, vse človeško življenje po svoji širini, višini in globočini; in kakor je življenje mnogoverstno, tako mnogoverstna je podoba njegova — roman! Slovenci smo stopili prepozno v literarno življenje, epos nam je zamujen, zato pa imamo njegovega namestnika, roman; ustvaril nam ga je Jos. Jurčič.

S.

(Dalje prih.)

SLOVENSKI GLASNIK.

(Dalje.)

Slovenski pesniki so bili prav pridni: dva, Libor val Buren in Dobravčin, sta izdala svoje pesmi. G. Lendovšek nam je močno ustregel, da je zbral in na svitlobo dal pesmi slovenskega vladike Antona Slomška. Po slovenskih časopisih se je oglasilo mnogo starejših in mlajših pesnikov, med drugimi so se posebno odlikovale pesmi Lujize Pesjakove, katera zlasti zadnje čase kar čudovito napreduje, in Jos. Cimpermana.

G. Ogrinec je razglasil več novih povesti v listku „Slov. Nar.“ in v spisih družbe „Sv. Mohorja“. Različni slovenski politični časopisi so v feuilletonih kratkočasili svoje bralce z mnogoverstnimi povestmi, veči del prestavljenimi iz hervaškega, ruskega, poljskega, češkega in nemškega jezika. A žalibog ponavljati nam je o mnogih prevodih, kar se je našim prestavljalcem že tolikokrat očitalo: gospodje so premalo izbirčni in prestavljajo vse, kar jim pod roko pride; potem pa tudi premalo gledajo na jezik. Drugi narodje so pri prestavi silno izbirčni, pa občutni; gorje človeku, ki bi jim roman iz tuje literature ponudil v tako — kosmatem jeziku, kakor ga pri nas pišejo nekateri. — Priprostemu narodu so namenjene „Fr. Soavejeve povesti“, poslovenil prof. Kocijančič, ki so ućakale tri natise, in pa povestica „Sreća črez nesrečo“, poslovenil Lj. Tomšič.

(Dalje prih.) L.

Listnica uredništva. G. A. S. na Ogerskem. Naše besede, da smo naprosili, kar nam je bilo znanih najboljših pisateljev, da pišejo za „Zvon“, ne smejo se krivo umeti. Nikakor nismo hoteli reći, da po naši sodbi razun naprošenih ni dobrih pisateljev slovenskih. Obrnili smo se samo do onih gospodov, od katerih smo se nadejali ugodnega odgovora. Kakor Vi, ravno takó živo pogrešamo mi med „Zvonovimi“ sodelavci zlasti omenjenega moža. Naprosili ga nismo, dobro vedoć, da bi bilo zastonj.

G. F. W. v L. To je res, da bi nam krajši spisi, samo za enkrat, dvakrat v list, posebno prijetni bili. Prosimo, mislite na to. Da B. Mirána tudi drugi takó pogrešajo, kakor ga Vi, mogoće; in če ga, nič ne škodi.

G. F. E. v G. Mordá pa vendar ne bo take sile. Sicer pa „Zvonov“ urednik vse rad preterpi, da bi le dosegel svoj namen. Ali ga je?

G. X. v? Takih pesmi, kakoršna je v današnjem listu na prvi strani, takih je „Zvonu“ treba! Sicer pa vidimo, da Vam bode treba kakega poštenega iména: X je prenerodno. Izberite si kakega, če ne, bodemo Vas sami imenovali: Brezimenskega.

Listnica opraviništva. Vsem gospodom, kateri poprašujejo po lanskem „Zvonu“, naznanjamo, da se bode „Zvon“ l. 1876. dobival pri uredništvu, in sicer po naslednji ceni (franco):

- 1.) mehko vezan po 3 gl.;
- 2.) terdo „ „ 3 gl. 50 kr.;
- 3.) elegantno „ „ 4 gl.

G. Dr. Mosché v L. Poslali ste nam 50 kr. preveć, prosimo, kaj nam je storiti z njimi.

Vse gg. poverjenike prosimo, naj si vselej, kader nam pošiljajo káko vsóto, prej odtegnejo svojih 10⁰/₀.

Do zdaj se je vsakemu ustreglo, kdor je „Zvona“ zastonj želel. „Uredništvo“ meni, da je menda zadostilo svoji dolžnosti; ker „zastonjnikov“ imamo že kákih 80. — G. J. K. v Č. Poslali smo iz serca radi.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naroćnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“. Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in F. Löb.